

Stručni rad

**PREZIMENA U NASLOVIMA KNJIŽEVNIH
DJELA**

(HRVATSKA KNJIŽEVNOST)

mr. sc. Vesna Nosić, prof. savjetnica u mirovini

Sažetak

Običaj pisanja prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti zabilježenih u čitankama za gimnazije započeo je u renesansi (*Džuho Krpeta*, Marin Držić, komedija). Nastavljen je tek u romantizmu i sljedećim književnopovijesnim razdobljima, a traje sve do danas, do postmodernizma (*Štefica Cvek u raljama života*, Dubravka Ugrešić, roman). U ovaj rad unesena su 44 književna djela. Napisala su ih 27 autora koji su u naslove svojih djela stavili 41 prezime lika. Rad je strukturiran u dva poglavlja. Prvo poglavlje, **Od Džuhe Krpete do Štefice Cvek u raljama života**, donosi kronološki poredana književnopovijesna razdoblja i književnike, naslove književnih djela i književne vrste. Drugo poglavlje, **Repertoar prezimena likova**, donosi abecedni popis prezimena svih književnih likova. Kao što svako književnopovijesno razdoblje ima svoj „repertoar imena“ likova [4] tako ima i svoj repertoar prezimena likova. Riznica prezimena likova skromna je i kraćeg vijeka od riznice osobnih imena likova u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti.

Ključne riječi: Hrvatski jezik, onomastika, toponomastika, antroponomastika, naslovi književnih djela, prezimena likova

1. UVOD

Onomastika je „znanost koja se bavi proučavanjem vlastitih imena“. Dijeli se na toponomastiku, „koja proučava toponime, odnosno imena zemljopisnih objekata, naselja, pokrajina, zemalja, voda, gora i sl.“ i antroponomastiku „koja proučava antroponime, odnosno osobna imena, prezimena, nadimke, obiteljske nadimke“ [2].

Mnoga književna djela u svom naslovu sadrže prezimena. Tema Prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti u čitankama iz Hrvatskog jezika za gimnazije bila je interesantna za proučavanje. Da bi se napisao ovaj rad, trebalo je iznova pročitati čitanke *Književni vremepolov 1 – 4* autorice Dragice Dujmović-Markusi i suradnicā Sandre Rossetti-Bazdan i Terezije Pavić-Pezer. Čitanke su korištene u Gimnaziji „Matija Mesić“ u Slavonskom Brodu do kurikularne reforme. Ideja za ovaj rad pojavila se pri čitanju poglavlja *Od Antigone do Štefice Cvek* u knjizi *Hrvatska prezimena* Petra Šimunovića.

Rad je strukturiran u dva poglavlja. Prvo poglavlje, **Od Džuhe Krpete do Štefice Cvek u raljama života**, donosi kronološki poslagana književnopovijesna razdoblja i književnike koji su u njima djelovali (neki još uvijek djeluju), potom naslove književnih djela i književne vrste kojima su djela napisana. Drugo poglavlje, **Repertoar prezimena likova**, donosi abecedni popis prezimena svih književnih likova.

2. OD DŽUHE KRPETE DO ŠTEFICE CVEK U RALJAMA ŽIVOTA

RENEŠANS (potkraj 15. i 16. st.)

1. Marin Držić

Džuho Krpeta (komedija)

ROMANTIZAM (1813./1830. – 1860.)

1. Ivan Mažuranić

Smrt Smail-age Čengića (ep)

2. Janko Jurković

Pavao Čuturić (novela)

3. Luka Botić

Petar Bačić (pripovijest)

4. Mirko Bogović

Frankopan (tragedija), *Matija Gubec, kralj seljački* (tragedija)

PREDREALIZAM (1860. – 1881.)

1. August Šenoa

Smrt Petra Svačića (povjestica)

2. Franjo Marković

Benko Bot (tragedija), *Karlo Drački* (tragedija)

REALIZAM (1881. – 1892./1895.)**1. Eugen Kumičić***Petar Zrinski* (roman)**2. Ante Kovačić***Smrt babe Čengiĉkinje* (travestija)**3. Josip Kozarac***Mira Kodolićeva* (novela)**4. Ksaver Šandor Gjalski***Illustrissimus Battorych* (novela), *Perrillustris ac generosus Cintek* (novela), *Janko Borislavić* (roman), *Đurđica Agićeva* (roman), *Radmilović* (roman)**5. Vjenceslav Novak***Pavao Šegota* (roman), *Nikola Baretić* (roman), *Posljednji Stipančići* (roman), *Tito Dorčić* (roman)**MODERNA** (1892./1895. – 1916.)**1. Fran Galović***Childe Harold* (pjesma)**2. Dinko Šimunović***Porodica Vinčić* (roman)**3. Ivan Kozarac***Đuka Begović* (roman)**4. Ivo Vojnović***Gundulićev san* (drama)**5. Milan Begović***Giga Barićeva i njezinih sedam prosaca* (ciklus romana), *Stana Biučića* (drama), *Gospođa Walewska* (tragedija)**KNJIŽEVNOST OD 1914. DO 1952.****1. Ivo Andrić***Put Alije Đerzeleza* (novela)**2. Miroslav Krleža***Kristofor Kolumbo* (drama), *Michelangelo Buonarroti* (drama), *Gospođa Glembajevi* (drama), *Povratak Filipa Latinovicza* (roman), *Balade Petrice Kerempuha* (zbirka pjesama), *Khevenhiller* (pjesma)**3. Augustin Ujević***Petar Zoranić* (pjesma)

DRUGA MODERNA (1952. – 1969.)**1. Slavko Mihalić***Posljednji monolog Marina Držića* (pjesma)**2. Vladan Desnica***Proljeća Ivana Galeba* (roman)**3. Ranko Marinković***Benito Floda von Reltih* (novela)**POSTMODERNIZAM (od 1970-ih do danas)****1. Nedjeljko Fabrio***Smrt Vronskog* (roman)**2. Goran Tribuson***Novinska smrt Ladislava Hanaka* (novela)**3. Luko Paljetak***Cvijeti Zuzorić* (pjesma), *GJIVO FRANA GUNDULIĆ* (pjesma)**4. Dubravka Ugrešić***Štefica Cvek u raljama života* (roman)**3. REPERTOAR PREZIMENA LIKOVA**

Literarna onomastika proučava „cjelokupnu imensku problematiku koja je sadržana u onimijskom (imenskom) fondu književnog djela“ [6].

„Pronaći prikladan naslov književnom djelu, i umjetnini uopće, nije jednostavan stvaralački čin. Naslov je i uvod, i sažetak, i poruka djela: prva bitna i zbijena obavijest o djelu (...) Uvid u umjetnikovu radionicu pokazuje kako je teško nadjenuti prikladno ime licu i djelu.“ [6].

Poglavlje Repertoar prezimena likova sadrži popis prezimena svih likova poredanih po abecednom redu.

Prezimena likova su: Agić, Bačić, Baretić, Barić, Battorych, Begović, Biučić, Borislavić, Bot, Bounarroti, Cintek, Cvek, Čengić, Čuturić, Dorčić, Drački, Držić, Đerzelez, Frankopan, Galeb, Glembaj, Gubec, Gundulić, Hanak, Harold, Kerempuh, Khevenhiller, Kodolić, Kolumbo, Krpeta, Latinovicz, Radmilović, Reltih, Stipančić, Svačić, Šegota, Vinčić, Vronski, Zoranić, Zrinski, Zuzorić.

4. ZAKLJUČAK

Imensku formulu čine osobna imena, nadimci i prezimena.

„Prezimana su, kao stalan i nasljedan dio imenske formule na hrvatskom prostoru, javljaju prvo u dalmatinskim gradovima. Nakon Tridentskoga sabora (1545. – 1563.) Crkva uvodi obavezu vođenja matičnih knjiga te u to doba (16. i 17. st.) nastaje i zapisuje se većina hrvatskih prezimena“ (Hrvatski enciklopedijski rječnik: XIX).

Običaj pisanja prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti navedenih u čitankama za gimnazije započeo je tek u 16. st., kada Hrvati dobivaju prezimena, u renesansi komedijom Marina Držića *Džuho Krpeta*. Nastavljen je u 19. stoljeću u romantizmu i narednim književnopovijesnim razdobljima, a traje sve do danas, do postmodernizma i romana *Štefica Cvek u raljama života* Dubravke Ugrešić.

U rad su uvrštena 44 književna djela koja su napisala 27 književnika. Oni su u naslove svojih djela stavili 41 prezime. Gotovo polovica prezimena pripada fondu suvremenih hrvatskih prezimena: Agić, Bačić, Baretić, Barić, Begović, Bot, Cvek, Čengić, Čturić, Dorčić, Držić, Gubec, Hanak, Kolumbo, Krpeta, Radmilović, Stipančić, Svačić, Šegota, Vinčić i Zrinski [5].

Različiti su izvori iz kojih su književnici mogli uzeti predloške prezimena za svoje likove; to su:

1. legende: Petrica Kerempuh
2. likovna umjetnost: Michelangelo Buonarroti
3. književna djela: Childe Harold, Aleksej Vronski
4. zemljopis: Kristofor Kolumbo
5. povijest: Benko Bot, Smail-aga Čengić, Karlo Drački, Fran Krsto Frankopan, Matija Gubec, Juraj Khevenhiller, Petar Svačić, Petar Zrinski
6. književnosti: Marin Držić, Gjivo Gundulić, Francesco Petrarca, Petar Zoranić, Cvijeta Zuzorić i dr.

Kao što svako književnopovijesno razdoblje „posjeduje karakterističan repertoar imena“ likova (Šimunović 2006: 339), tako posjeduje i karakterističan repertoar prezimena likova. „Repertoar imena“ i repertoar prezimena likova mijenjali su se kroz književnopovijesna razdoblja. Dok je najveći broj osobnih imena zastupljen u naslovima književnih djela u razdoblju hrvatska književnost od 1914. do 1952. (27), dotle je najveći broj prezimena zastupljen u naslovima književnih djela koja su napisana u realizmu (12). Najzastupljenija su dva prezimena: Čengić i Gundulić. Svako od ovih dvaju prezimena zastupljeno je u naslovima književnih djela dvaput, a sva ostala prezimena zastupljena su samo jedanput. Miroslav Krleža stavio je najviše prezimena u naslove svojih djela; čak šest njegovih djela u naslovu ima prezime glavnog lika.

Roman, novela i drama/tragedija najčešće su književne vrste kojima su ova djela napisana.

Riznica prezimena likova u naslovim književnih djela iz hrvatske književnosti navedenih u čitankama za gimnazije skromnija je i kraćeg vijeka od riznice osobnih imena likova.

5. IZVORI

1. Dujmović-Markusi, Dragica. 2007. *Književni vremeplov 1*. Zagreb: Profil.
2. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra. 2008. *Književni vremeplov 2*. Zagreb: Profil.
3. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra. 2008. *Književni vremeplov 3*. Zagreb: Profil.
4. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra; Pavić-Pezer, Antonija. 2010. *Književni vremeplov 4*. Zagreb: Profil.

6. LITERATURA

- [1.] Frančić, Anđela. 2002. *Međimurska prezimena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- [2.] *Hrvatska enciklopedija*, (sv. 1. – 8.). 1999. – 2007. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- [3.] Pavletić, Vlatko. 2008. *Enciklopedija hrvatskih prezimena*. Zagreb: Nacionalni rodoslovni centar.
- [4.] Šimunović, Petar. 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- [5.] Šimunović, Petar. 2008. *Hrvatska u prezimenima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- [6.] Šimunović, Petar. 2008. *Hrvatski prezimenik: pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*. I. – III. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.